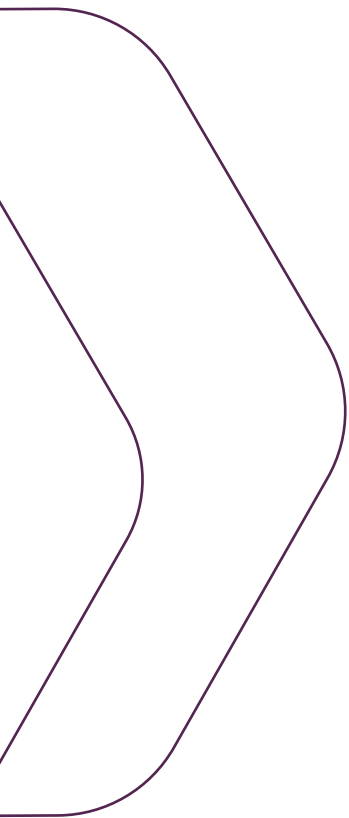

ДОСЛІДЖЕННЯ ІНІЦІАТИВ У СФЕРІ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Дослідницький проєкт, ініційований ІСАР “Єднання” та виконаний Київським міжнародним інститутом соціології в рамках проєкту «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства України», який реалізується ІСАР “Єднання” у консорціумі з Українським незалежним центром політичних досліджень (УНЦПД) та Центром демократії та верховенства права (ЦЕДЕМ) завдяки щирій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (АМР США).

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

В рамках комплексного дослідницького проекту, який здійснювався в квітні-травні 2023 року Київським міжнародним інститутом соціології було реалізовано такі дослідницькі компоненти:

- Телефонне/онлайн експертне опитування з керівниками громад та іншими представниками місцевої влади (101 громада)
- Глибинні інтерв'ю з представниками центральних органів влади (4), обласних/районних державних адміністрацій (10), органів місцевого самоврядування (10), донорських організацій (10), організацій громадянського суспільства (20)
- Фокус-групи з представниками організацій громадянського суспільства місцевого рівня (5)
- Кабінетне дослідження

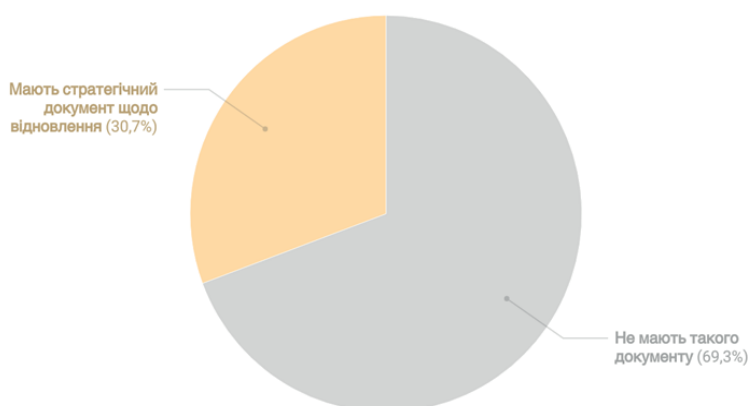
Дослідницький проект був ініційований ICAP "Єднання" та виконаний в рамках проекту «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства України», який реалізується ICAP "Єднання" у консорціумі з Українським незалежним центром політичних досліджень (УНЦПД) та Центром демократії та верховенства права (ЦЕДЕМ) завдяки щирій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (AMR США).

Огляд існуючих планів відновлення

Станом на червень 2023 року не існує єдиного загальнонаціонального плану відновлення України, розробленого владою, який мав би юридичну силу та використовувався іншими акторами відновлення як стратегічний документ. План відновлення, який було розроблено до минулорічної конференції в Лугано, не став дорожньою картою для учасників відновлення, не отримав юридичного статусу та майже не використовується і не згадується учасниками процесу відновлення (представниками влади, донорами, ОМС, ОГС). Представники громадянського суспільства України критично оцінюють як процес підготовки цього плану, так і його результативність. Національна рада відновлення, яка мала стати основним координаційним майданчиком для учасників відбудови, цю функцію не виконує. Зміст Плану відновлення критично оцінювався як представниками українських ОГС (зокрема, екологічних), так і західними аналітичними центрами. Розрахований на короткострокову перспективу Fast Recovery план, презентований Офісом Президента України влітку 2022 року, також мало згадується у відкритих джерелах та відповідях учасників дослідження в 2023 році. Ймовірно, що після кадрових ротацій у владі, цей план також не можна вважати стратегією, яка використовується у процесі відбудови.

Регіональні плани відновлення на даний момент частіше за все існують у вигляді планів відбудови громад. Опитування керівників громад, проведене в ході дослідження, продемонструвало, що тільки третина громад зараз мають певний документ-стратегію щодо відновлення.

Лише третина українських громад має стратегічний документ з відновлення

Джерело: Опитування КМІС • Створено за допомогою Datawrapper

Але навіть ті громади, які такі документи розробили, вказують, що вони далекі від фіналізації (6,1 за 10-бальною шкалою). До розробки планів відновлення громад найчастіше залучені представники місцевих рад, приблизно в половині випадків в процесі створення плану відновлення беруть участь представники громадянського суспільства.

Хто був залучений до розробки цього стратегічного документу?

n=31 громада, які мають стратегічний документ з відновлення, % відповідей, сума може бути більшою за 100%

Джерело: Опитування КМІС • Створено за допомогою Datawrapper

В публічному просторі України вже існують плани відновлення громад, які підготовлені за активної участі ОГС та із залученням їх технічної та експертної допомоги.

Таким чином, на двох основних рівнях - центральній владі України та місцевого самоврядування, є значні складнощі із планами відновлення. Загальною для всієї країни, юридично закріпленої та зрозумілої рамки відновлення поки що не існує. На рівні громад ситуація краща, але це тільки початок великого шляху, успішність проходження його буде

залежати від скоординованості дій основних акторів (насамперед центральної влади і донорів). Додатковою проблемою для громад є колізія в законодавстві: різні закони передбачають створення різних документів щодо плану відновлення громад, які законодавчо не узгоджені між собою.

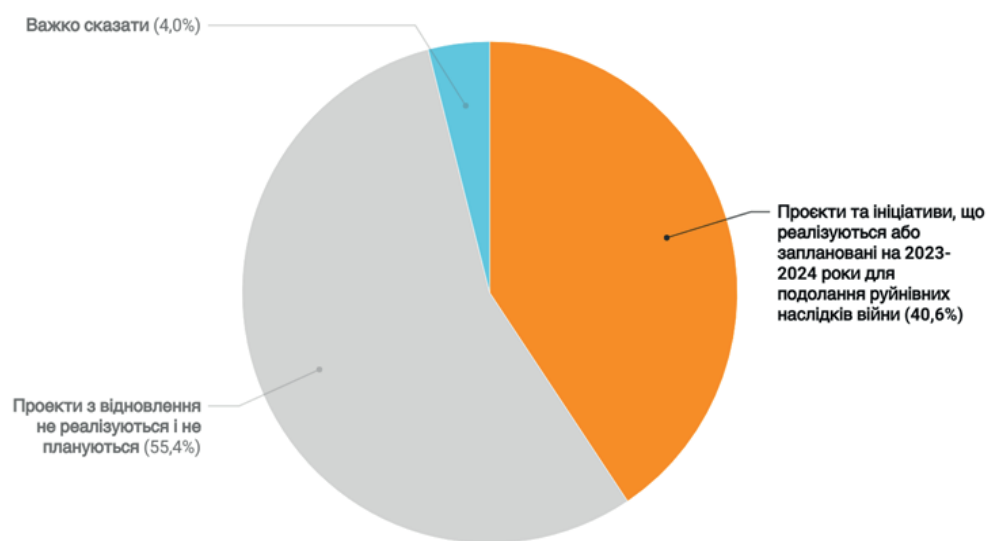
Відсутність стратегічного плану у держави і складнощі, які ця відсутність спричиняє у процесі відновлення, - це лейтмотив відповідей переважної більшості акторів, які взяли участь у дослідженні - донорів, представників громад, виконавчої влади на місцях, громадянського суспільства.

ІНІЦІАТИВИ ТА ПРОЄКТИ У СФЕРІ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЗА ПЕРІОД 2022-2024 РР.

Відновлення в громадах

Дослідження продемонструвало, що приблизно в 41% громад України зараз реалізуються або заплановані на 2023-2024 роки проєкти та ініціативи з подолання руйнівного впливу війни.

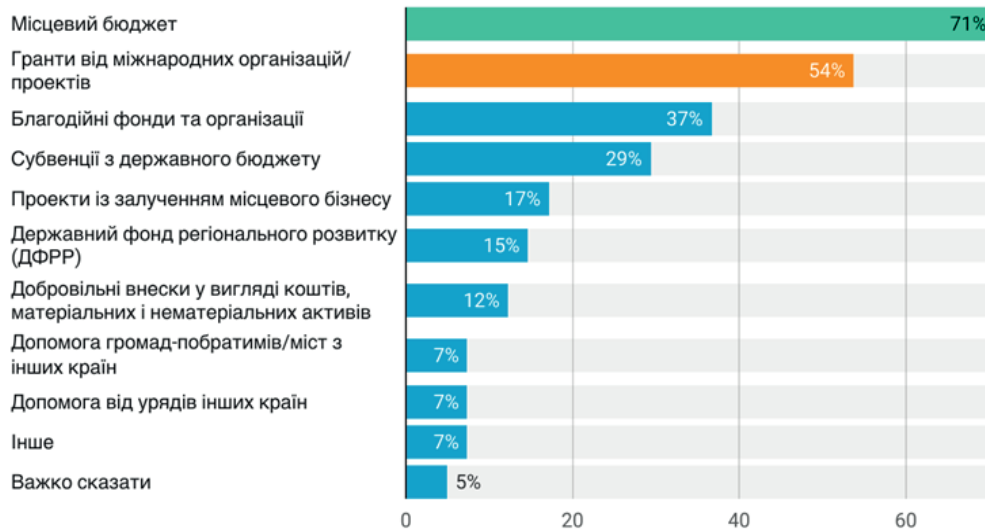
Лише 41% українських громад розпочали або запланували проєкти з відновлення

Джерело: KIIS survey • Створено за допомогою Datawrapper

Ці ініціативи в основному сфокусовані на відбудові та ремонті закладів освіти, відновленні об'єктів критичної комунальної інфраструктури громад, а також доріг і мостів. Ця фізична відбудова в громадах найчастіше виконується коштом місцевих бюджетів або грантів міжнародних організацій/проєктів.

Місцевий бюджет та гранти від міжнародних організацій/проектів є основними джерелами фінансування проектів з відновлення громад

% відповідей, сума може бути більшою за 100%, n=41 громада, які мають проекти з відновлення, що вже реалізовані або заплановані на 2023-2024 роки

Джерело: Опитування КМІС • Створено за допомогою Datawrapper

Участь громадянського суспільства у відновленні України

В ході дослідження ми ідентифікували 20 сфер відновлення, до яких залучене громадянське суспільство.

Сфери відновлення, до яких залучене громадське суспільство

- Оцінка масштабу пошкоджень та потреб
- Створення ГІС-систем/ГІС-реєстрів
- Створення цифрових продуктів/інформаційних систем
- Створення аналітичних центрів
- Створення маніфестів або концепцій відновлення
- Створення навчальних програм для учасників відбудови
- Створення аналітичних планів відновлення
- Підтримка ОГС для участі у відновленні
- Підтримка підприємців та бізнесу
- Відбудова та ремонт житла
- Допомога у відновленні критичної інфраструктури
- Відбудова та ремонт енергетичної інфраструктури
- Експертна підтримка центральної влади та ОМС в ході відновлення
- Розмінування
- Стимулювання та адвокація «зеленого» відновлення
- Створення механізмів контролю за витратами коштів та боротьби з корупцією в ході відновлення
- Адвокація доступу та використання відкритих даних для відновлення
- Залучення мешканців громад до планування і участі у відновленні
- Адвокація України на міжнародному рівні
- Психологічна підтримка населення

Створено за допомогою Datawrapper

Оцінку масштабу пошкоджень та потреб України внаслідок війни здійснюють декілька коаліцій акторів: центральні органи влади (Офіс Президента, міністерства) у співробітництві із представниками громадянського суспільства KSE Institute; провідні міжнародні організації (Світовий банк, Європейська комісія, ООН). Спеціалізовані міжнародні організації продукують оцінки втрат по галузях економіки: в телекомунікаційному секторі, сільському господарстві тощо. На рівні громадянського суспільства крім згаданого KSE Institute, діють ряд проектів які документують та оцінюють втрати житлового фонду України, моніторять шкоду навколишньому середовищу, фіксують руйнування освітньої та медичної інфраструктури.

Велика кількість ініціатив зосереджена на створенні **ГІС-систем та сервісів, необхідних для відновлення**: нові системи створює як влада в рамках електронної системи відбудови, так і донори, ОГС та місцева влада. Найчастіше ці проекти фокусуються на документуванні руйнувань і часто мають схожий функціонал. Ймовірно, це та сфера, де проекти частково дублюють одне одного. Ця рекомендація потребує додаткової експертної верифікації, проте, зауважимо, що корисність ГІС-проектів була би вищою за умови надання доступу користувачам (представникам влади, донорам, аналітикам) доступу до повного набору даних, не тільки власне до мап.

Створення цифрових продуктів/інформаційних систем є “серцем” процесу відбудови. Це дозволить не тільки ефективно управляти відбудовою, але і зробити її прозорою для суспільства, донорів та міжнародних партнерів. Основний цифровий продукт влади, в створенні якого беруть участь влада, ОГС і міжнародні донори, і який має бути основою відбудови — це DREAM (Digital Restoration Ecosystem for Accountable Management). За допомогою донорів держава розробляє і інші, більш спеціалізовані цифрові продукти, наприклад, сервіс для компенсації зруйнованого житла. На рівні громадянського суспільства втілюються проекти цифровізації громад. Є приклади як і невеликих пілотних проектів, так і доволі масштабних ініціатив. Також ОГС розробляють моніторингові цифрові сервіси, особливо активно - у сфері захисту довкілля.

Створення аналітичних центрів, координаційних/експертних майданчиків для супроводу відновлення - це прерогативна громадянського суспільства, як всередині України, так і на міжнародному рівні (як мінімум два аналітичні центри було створено за кордоном).

Українське громадянське суспільство було дуже активним **у створенні маніфестів та концепцій відновлення**: наприклад, більше 100 громадських організацій підписали "Луганську декларацію" перед минулорічною конференцією в Лугано. Маніфести стосувалися як принципів відбудови України, так і міжнародної ситуації. Була створена **велика кількість візійних документів** різного ступеню деталізації щодо відновлення, проте так як поки що немає загальнодержавної стратегії відновлення, важко оцінити наскільки вони вплинули на позицію влади.

Корисною є активність громадянського суспільства **у створенні навчальних програм для учасників відбудови**, особливо - на рівні громад. В Україні в результаті децентралізації новостворені громади зіткнулися з новими повноваженнями і відповідальністю, яку вони набули, не маючи достатніх фінансових ресурсів, досвіду, інфраструктури та кадрів. Проблемою є практика передачі із центрального на місцевий рівень повноважень без передачі відповідних фінансових ресурсів на місця. Війна та необхідність відновлення

зробили цю ситуацію ще більш гострою. Через це навчання ОМС у таких складних сферах як інженерний захист територій, оновлення містобудівної документації, розвиток житлово-комунальної сфери тощо, має набути набагато більших масштабів, ніж це є зараз.

Одна із сфер, де громадянське суспільство України було дуже активним і продуктивним, це **створення аналітичних планів відновлення**. Аналітичні центри публікують як свої оригінальні розробки, так і критичний професійний аналіз планів влади (найчастіше - Плану відновлення, що готувався для конференції в Лугано). Особливо ґрунтовними виглядають продукти природоохоронних ОГС. Велика кількість ОГС різного профілю, від архітектурних до тих, хто спеціалізується на економіці, беруть участь в створенні планів відновлення громад (нагадаємо, що результатами нашого опитування приблизно у половині випадків створення планів відновлення на рівні громад брали участь ОГС). Великі донори, такі як USAID та GIZ також приділяють багато уваги цьому виду допомоги.

Декілька провідних організацій-координаторів громадянського суспільства втілюють **масштабні програми підтримки українських ОГС для їх участі у відбудові**. Це, в першу чергу, ICAP ЄДНАННЯ, Фонд "Східна Європа", Міжнародний фонд "Відродження".

Підтримка підприємців та бізнесу частіше за все здійснюється українською владою, глобальними акторами (такими як Європейський союз чи Німеччина) та крупними міжнародними донорами (наприклад, USAID). Найчастіше програми сфокусовані на допомозі дрібному та середньому бізнесу або приватним підприємцям (невеликим фермерам). Аграрна сфера знаходиться в центрі уваги проєктів підтримки бізнесу. Щодо масштабу фінансування програм підтримки бізнесу, то він видається не надто великим, зважаючи на складність поставленої задачі та кількість населення (відповідно, бізнесу) в Україні: від 1 млн до 15,5 млн доларів у проєктах, де відомий загальний бюджет. Урядові програми, звісно, дещо більш масштабні, наприклад "єРобота", в рамках якої за майже рік існування видано грантів на 82 млн доларів, або 3 млрд гривень. Хоча і масштаб урядових програм видається недостатнім. На рівні громадянського суспільства найчастіше за все реалізуються невеликі за масштабом проєкти, які підтримують креативних підприємців; ВПО; жінок-підприємців.

В сфері **відбудови та ремонту житла, медичної, освітньої та соціальної інфраструктури** активним і потужним гравцем є держава, проте процеси, які вона координує чи ініціює, відбуваються досить повільно. Наприклад, Фонд ліквідації наслідків збройної агресії станом на квітень 2023 року ще не працював, а перше виділення коштів відбулося тільки 17 травня 2023 року. Окрім держави важливими гравцями є міжнародні організації, наприклад, Європейський інвестиційний банк, ЄБРР, Світовий банк та такі актори як Європейський Союз. В той же час, громадянське суспільство було залучено до відбудови та ремонту житла та інфраструктури набагато раніше, і діє одразу в декількох напрямках. Можна виділити чотири основні напрями діяльності ОГС та волонтерських ініціатив в цій сфері: 1) фізичний ремонт та відбудова пошкоджених та зруйнованих помешкань громадян 2) планування нових просторів у населених пунктах, що постраждали від війни 3) навчання мерів, архітекторів, фахівців, менторство та створення посібників для учасників відбудови 4) фаховий інженерний супровід будівельних проєктів. Здебільшого це волонтерські проєкти, які мають певний кістяк фахівців, навколо яких об'єднуються бажаючі взяти участь у роботі ініціатив у тому чи іншому вигляді: фізична робота на об'єктах, надання будматеріалів, створення навчального контенту, робота з гуманітарною допомогою. У відбудові шкіл велику роль відіграють українські ОГС та міжнародні актори на кшталт Європейського Союзу та ПРООН.

Відбудова критичної інфраструктури - це поле де в основному діє держава та міжнародні партнери (Японія, Данія, Німеччина), проте велику роль відіграють і ОГС. Основний гравець на полі відбудові енергетики - це влада, приватні компанії та великі міжнародні донори. Роль громадських організацій у цій сфері полягає передусім в адвокації принципів "зеленого відновлення": енергоефективності, декарбонізації, використання відновлювальних джерел енергії та децентралізації енергетичної інфраструктури. Ті ж громадські організації, які напряду долають наслідки обстрілів, частіше займаються постачанням невеликих джерел енергії для громад - сонячних панелей, генераторів і т.д.

Важлива сфера участі ОГС у відбудові - **це експертна підтримка центральної влади та ОМС в ході відновлення**. Один із прикладів - це коаліція громадських організацій RISE, яка бере, серед іншого, участь у створенні системи управління відбудовою DREAM. З огляду на різний масштаб та рівень спроможності громад України, дуже цінним є допомога ОГС владі на рівні громади, особливо у підготовці планів відновлення.

Розмінування - одна із найбільш важливих сфер відновлення, без успіху в якій неможливо рухатися далі. Держава, розуміючи необхідність координації донорів, які здійснюють фінансову допомогу та надають технічну допомогу, створила Центр гуманітарного розмінування, на який покладено, серед іншого і ці завдання. Зауважимо, що ця принципово важлива сфера, на думку деяких учасників нашого дослідження, вже страждає від корупції. На рівні громадянського суспільства в основному реалізуються інформаційні та просвітницькі проекти щодо мінної безпеки, та матеріально-технічна допомога саперним підрозділам.

Адвокація зеленого відновлення - ця сфера активності майже повністю забезпечується ОГС. З весни 2022 року ОГС об'єднуються в коаліції які привертають увагу суспільства, влади, міжнародних партнерів та донорів до необхідності зробити відновлення зеленим. Адвокація громадськістю "зеленого відновлення" не обмежується внутрішньо українськими дискусіями: представники української екологічної громадськості доносять свою позицію і до керівників Європейського Парламенту та Європейської Комісії. Важливо, що ОГС не тільки привертають увагу до цієї проблеми, але й надають конкретні аналітичні розробки і моніторять ті плани відновлення, які продукує влада на предмет відповідності "зеленому" курсу. Практична робота екологічних ОГС відбувається і на місцевому рівні - а саме розробка "зелених" планів повоєнного відновлення для конкретних громад.

Створення механізмів контролю за витратами коштів та боротьби з корупцією в ході відновлення - це сфера, де діють ініціативи міжнародних організацій та громадянського суспільства.

Необхідна умова ефективного контролю за витратами державою коштів - це доступ до даних. Роль громадських організацій, аналітичних центрів та дослідників в адвокації повернення доступу до відкритих даних, які стали недоступними через війну, ключова. Саме громадянське суспільство привертає увагу до цієї проблеми, вказуючи що без цих даних буде важко боротися з корупцією і посадовці будуть відчувати безкарність в процесі відновлення країни.

Проекти з партисипації, залучення мешканців громад до розробки планів і процесу відновлення, також в основному реалізуються представниками громадянського суспільства. ОГС та міжнародні організації реалізують проекти із підвищення соціальної згуртованості.

В **адвокації України на міжнародному рівні**, поряд із представниками влади, спортсменами, діячами культури, активно беруть участь ОГС: представники українського громадянського суспільства виступають із доповідями в Європейському парламенті, адвокатують допомогу Україні в Конгресі США і т.і.

Психологічна підтримка населення та адаптація ветеранів були в фокусі ОГС і до початку повномасштабної війни, а в 2022-23 році робота в цій сфері стала ще більш інтенсивною. Звернемо увагу на те, що як і в інших сферах, українські ОГС створюють успішні коаліції організацій, а також на продуктивну співпрацю із владою.

Основні гравці у сфері повоєнного відновлення за період 2022-2024 рр

Основні донори України

З початком повномасштабної війни функціонування України і можливість здійснювати відновлення значною мірою залежить від міжнародної та донорської допомоги. В 2022 році найбільшим донором України були США (за оцінкою Ukraine Support Tracker обсяг їх допомоги склав 71,3 млрд. євро), на другому місці інституції Європейського Союзу (35,4 млрд. євро), на третьому - країни-члени ЄС (26,4 млрд. євро). Щодо планів на 2023 рік, то за прогнозами аналітиків США залишаться найбільшим донором України (приблизно 45 млрд. доларів допомоги), а ЄС буде на другому місці (приблизно 19 млрд. євро допомоги). Великий внесок планується від ЄБРР — близько 3 млрд. євро. Велику роль відіграє допомога окремих країн: наприклад, Данія створила фонд допомоги Україні у розмірі 1 млрд. євро, Японія надасть грант \$170 млн на відновлення України і т.і.

Основні гравці від влади: відповідальні за координацію та планування

Основним органом координації відновлення мала стати **Національна рада з відновлення України від наслідків війни**, яку було створено 21 квітня 2022 року. Проте її робота обмежилася підготовкою Плану відновлення до конференції в Лугано влітку минулого року. Інформації про роботу Національної ради після жовтня 2022 року, у публічному доступі майже не має, що може свідчити про те, що Рада більше не виконує покладених на неї функцій. 23 грудня 2022 року Кабінет Міністрів створив новий **Урядовий комітет з питань відновлення України**, який очолив міністр розвитку громад, територій та інфраструктури Олександр Кубраков. Втім, інформації про діяльність цього комітету у публічному доступі також було обмаль. 26 січня 2023 року відбулося установче засідання **Наглядової ради Координаційної платформи донорів**: ініціативи, започаткованої для координації існуючих і нових механізмів підтримки бюджету України, а також швидкого відновлення та реконструкції. Співголовами Платформи є Міністр фінансів України Сергій Марченко, заступник радника Білого дому з національної безпеки з міжнародної економіки Майкл Пайл від Сполучених Штатів та Генеральний директор з питань сусідства та переговорів щодо розширення Герт-Ян Купман від Європейської Комісії. У діяльності Платформи беруть участь високопоса-

довці з України, ЄС, представники країн G7, Європейської Комісії та міжнародних фінансових організацій (Європейського інвестиційного банку, Європейського банку реконструкції та розвитку, Міжнародного валютного фонду та Світового банку). На думку аналітиків, саме **Координаційна платформа донорів** стане ключовим "гравцем" у процесі відновлення. Деякі політичні аналітики та журналісти відзначають, що вагому роль у плануванні та координації процесів відновлення відіграє **Офіс Президента України**.

"Профільні" органи влади

Дві структури - **Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України та Державне агентство відновлення та інфраструктурних проєктів**, відіграють найбільш важливу роль у процесі відновлення. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури отримало неофіційну назву **Міністерства відновлення**, а міністр розвитку громад, територій та інфраструктури Олександр Кубраков обіймає посаду віце-прем'єр-міністра з відновлення України. Мінвідновлення є головним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у відновленні регіонів, територій та інфраструктури, постраждалих внаслідок агресії Росії.

Деякі аналітики і учасники нашого дослідження вважають, **що є ризик концентрації зусиль та фокусу уваги Мінвідновлення суто на фізичній відбудові, тоді як розвиток власне регіональної політики може бути суттєво сповільнений**. Це, в свою чергу, може призвести до централізації процесу повоєнного відновлення і згортання децентралізації.

Мінвідновлення наразі збирає запити від місцевої влади та оцінює потреби регіонів, визначає пріоритетні проєкти за стратегічними пріоритетами Уряду. Державне агентство відновлення та інфраструктурних проєктів було створене на початку 2023 року і підпорядковується Міністерству розвитку громад, територій та інфраструктури. Інтерв'ю, проведені в рамках дослідження із представниками центральної та регіональної виконавчої влади, показують, що **Агентство** є одним із основних суб'єктів які займаються відновленням, та з яким вони взаємодіють найчастіше. **Міжвідомча комісія під головуванням віце прем'єр-міністра з відновлення** - дуже важливий орган, який пов'язує місцеві органи влади (як виконавчі, так і керівників) із центральною владою, та є основним гравцем, який вирішує питання державного фінансування для проєктів на місцях.

Органи місцевого самоврядування

Громади - безпосередні виконавці відновлення. На них покладено створення комплексних планів відновлення для своїх територій; їх виконавчі органи створюють комісії, які ухвалюють рішення про компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна; проєкти відновлення, які вже реалізуються, за результатами нашого дослідження, найчастіше фінансуються з бюджетів громад. Деякі аналітики вказують на ризик "централізації" відновлення, який полягає у залежності громад від виконавчої влади в регіонах у розподілі коштів на проєкти відновлення. Центральна влада (**Міністерство відновлення**) це заперечує і вказує, що основний інструмент відбору проєктів - **Міжвідомча комісія під головуванням віце прем'єр-міністра з відновлення**, а на рівні обласної виконавчої влади проєкти від громад тільки "акумуляуються". Асоціації, які об'єднують громади України, також беруть доволі активну участь у процесі відновлення країни.

Донори та міжнародні партнери

Центральна влада активно співпрацює у процесі відновлення із Світовим банком, Міжнародним валютним фондом, USAID, підрозділами ООН, Європейським банком реконструкції та розвитку, Європейським інвестиційним банком, Міжнародною фінансовою корпорацією.

Представники регіональної виконавчої влади, які взяли участь в дослідженні, найчастіше кажуть про співпрацю із великими міжнародними організаціями, такими як Всесвітня продовольча програма ООН, Міжнародна організація міграції ООН, ЮНІСЕФ, Управління у справах біженців ООН, Програма розвитку ООН, “Лікарі без кордонів”, Міжнародна організація червоного хреста.

Як громадянське суспільство бачить свою роль у відбудові

На думку учасників дослідження з числа представників ОГС, громадянське суспільство має відігравати активну роль у відновленні, не лише як watchdog, але й як активний ініціатор проєктів на місцях. Це залучення може здійснюватися через квоти для ОГС в комісіях з розподілу коштів, робочих групах з планування відновлення та наглядових радах. Це сприятиме зменшенню ризиків корупції та швидкому реагуванню на проблеми. Такі сфери є пріоритетними для ОГС національного рівня: антикорупційна діяльність, експертиза нормативно-правових актів, екологія та енергозбереження. ОГС місцевого рівня бачать для себе такі сфери: екологія, антикорупційна діяльність, цифрова безпека, комунікаційна діяльність, робота у соціальній сфері, підтримка органів місцевого самоврядування в створенні стратегій відбудови, психосоціальна підтримка населення, протидія гендерно обумовленому насильству, реабілітація військових.

ТЕМАТИЧНІ СФЕРИ, ЯКІ ДОСТАТНЬО І НЕДОСТАТНЬО ЗАБЕЗПЕЧЕНІ ПІДТРИМКОЮ ПРОЄКТІВ ТА ІНІЦІАТИВ

Дублювання

Станом на весну 2023 року існувала проблема дублювання роботи по створенню, підтримці та наповненню ключових для відновлення реєстрів — про пошкоджене майно. Представники місцевого самоврядування паралельно готували та подавали інформацію в декілька державних реєстрів, що спричиняє величезні втрати робочого часу. Реєстри пошкодженого майна також створюються паралельно і місцевою владою і донорами. Очевидно, що потрібна уніфікація реєстрів (наприклад, на основі системи електронного управління відбудовою DREAM), а всі інші проєкти мають надавати відкритий доступ до своїх наборів даних. Реєстри, ГІС-системи мають “спілкуватися” і “ділитися” даними один з одним.

Розробка планів і концепцій відновлення громад (особливо тих, які найбільше постраждали на першому етапі повномасштабної війни і широко відомі на міжнародному рівні) також часто дублюється.

Потребує координації і надання донорами гуманітарної і матеріально-технічної допомоги громадам і областям, оскільки зараз ця допомога дублюється.

Сфери, які підтримуються недостатньо

На думку учасників дослідження, які представляють регіональну влади та громадянське суспільство, недостатньо уваги приділяється таким напрямам: розмінування; будівництво або купівля нового постійного житла для ВПО; вирішення екологічних проблем, викликаних війною; фізична та психологічна реабілітація населення та військових; підтримка бюджетоутворюючих сфер економіки; будівництво якісних укриттів.

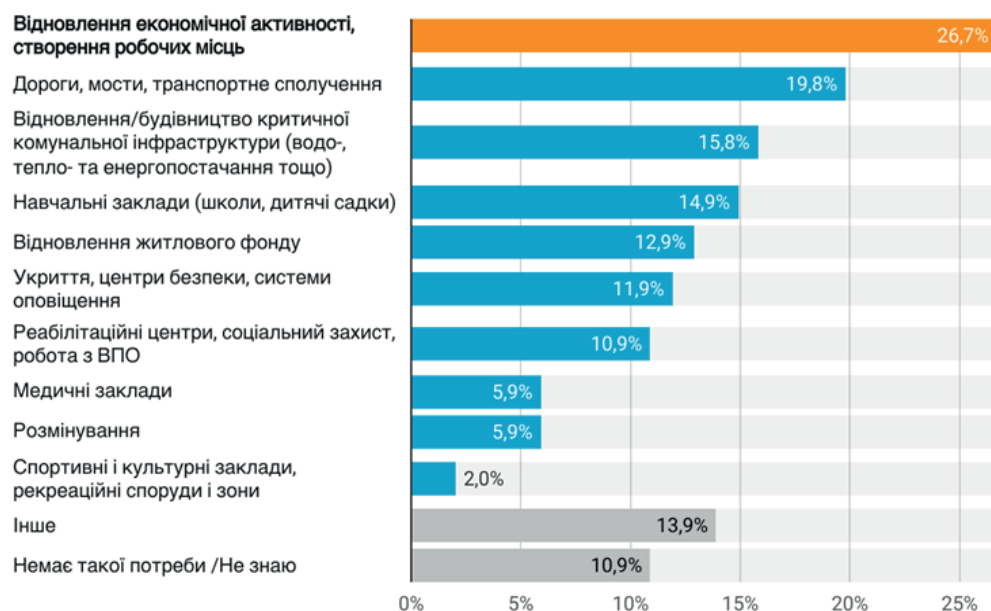
НАЙБІЛЬШ ПРІОРИТЕТНІ ТЕМАТИЧНІ НАПРЯМИ ПРОЄКТІВ У СФЕРІ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Пріоритети центральної влади це - енергетика, гуманітарне розмінування, житло, критична і соціальна інфраструктура, мости та логістична інфраструктура, підтримка бізнесу.

Пріоритети регіональної виконавчої влади це - відновлення та модернізація енергетичної інфраструктури, її децентралізація; житло для ВПО (особливо - постійне, побудова чи купівля якого буде стимулювати економіку і сприяти соціальній згуртованості ВПО та місцевих жителів); психологічна реабілітація населення; запобігання остаточній міграції людей за кордон.

Пріоритети місцевого самоврядування - відновлення економічної активності, створення робочих місць; відбудова доріг, мостів, транспортного сполучення; відновлення критичної інфраструктури (вода та теплопостачання, енергетика). Керівники громад вважають, що суто фізичне відновлення, без запуску економіки і створення робочих місць, не зможе повернути людей додому, і вони можуть бути втрачені для громад і країни.

Що ви вважаєте найбільш пріоритетними тематичними напрямками проектів повоєнної відбудови у вашій громаді?

n=101 громада, сума відповідей може бути більше 100%.

Джерело: Опитування KMIC • Створено за допомогою Datawrapper

Актуальним для громад є питання безпеки дітей і можливість повернути їх до офлайн-навчання в школах.

Дуже важливою практичною проблемою для влади на всіх рівнях, без вирішення якої неможливе ані відновлення житла, ані запуск економіки (особливо агросектору) - це розмінування. Це та сфера, в якій українська влада дуже сильно потребує допомоги міжнародних гравців.

ОСНОВНІ ЗАПИТИ ТА ПОТРЕБИ АКТОРІВ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Спільна потреба всіх акторів відновлення

Всі учасники дослідження, від представників міністерств та міжнародних донорів, до керівників громад та місцевих ОГС, вказують що їх критично необхідний портал (реєстр, мапа, сайт і т.і.), який би агрегував діючі та заплановані ініціативи, проекти та можливості у сфері відновлення.

Органи центральної виконавчої влади

Для реалізації проектів з відновлення вони потребують таких речей: 1) високоякісного, оперативного та безперервного аналітичного супроводу в оцінці пошкоджень, потреб та ходу відновлення на місцях 2) посилення інституційної спроможності через залучення експертної допомоги для розробки нормативно-правових актів та експертизу процесу відновлення 3) посилення координації з донорськими організаціями, а також залучення додаткового фінансування до проектів.

Виконавча влада в регіонах

Основна потреба виконавчої влади на рівні областей - це чітка, продумана і юридично зафіксована в нормативних документах стратегія відбудови держави, якою вони можуть керуватися в своїх регіонах. На сьогодні вона відсутня.

Донори

Відсутність чіткої державної стратегії відновлення створює перешкоди в плануванні роботи та визначенні пріоритетів донорів. Відсутність концептуалізованого підходу до відновлення, відсутність чіткої державної стратегії і недостатнє мапування ініціатив ускладнюють діяльність донорів.

Організації громадянського суспільства

Представники ОГС мають таку ж основну потребу, як і виконавча влада в областях, донори, та ОМС - чітку структурування процесу відбудови, загальнодержавну стратегію відновлення, яка дозволить узгоджено відновлювати різні сфери, забезпечуючи синергічну діяльність влади різних гілок з іншими суб'єктами відбудови. На рівні областей та громад у ОГС відсутнє мапування існуючих проектів, бенефіціарів та діючих організацій для

уникнення дублювання зусиль (цього мапування немає і в донорів). У місцевих ОГС є потреба в більшій гнучкості донорів та зменшенні рівня бюрократії при взаємодії з національними ОГС.

Одна із основних потреб ОГС: це фахівці (в країні через війну та міграцію “кадровий голод”) та підвищення власних компетенцій та знань, оскільки потреби відновлення ставлять дуже складні завдання для всіх акторів, в тому числі, і для ОГС.

Спільна потреба влади та ОГС: “локалізація відновлення”

Необхідно, щоб відновлення мало економічну локалізацію, тобто використовувало українські підприємства, робітників та інші внутрішні ресурси, а не покладалося на іноземні компанії, які постачатимуть готові матеріали, обладнання та товари. Представники ОГС, що взяли участь в дослідженні, пропонують такі інструменти як: страхування ризиків бізнесу та пільгове кредитування бізнесів на деокупованих та прикордонних територіях; підтримка бізнесу ВПО та ВПО, що повернуться (перекваліфікація, навчання, фінансова підтримка – мікро/міні гранти, підтримка місцевою владою цієї категорії); фокус на підтримку будівельних компаній; підтримка саме місцевого бізнесу, в тому числі і при закупці гуманітарної допомоги:

Потрібна локалізація і на рівні недержавних структур: перші місяці повномасштабної показали повільність великих міжнародних гуманітарних структур, які не змогли адекватно відреагувати на кризу. Необхідно більше покладатися на українські ОГС, і в свою чергу, активно залучати нові місцеві ОГС, а не тільки відомі загальнонаціональні структури.

На даний моменті донори та великі міжнародні та національні ОГС не приділяють достатньої уваги питанням реального врахування позиції локальних ОГС у прийнятті стратегічних рішень в своїх проектах, найчастіше вони виступають тільки виконавцями.

МЕХАНІЗМИ АБО ІНІЦІАТИВИ ІЗ КООРДИНАЦІЇ ПРОЄКТІВ У СФЕРІ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Міжвідомча координаційна платформа донорів набула статусу головного координаційного інструменту у повоєнному відновленні України на рівні української влади та міжнародних партнерів. Важливим інструментом координації центральної влади України і громад є **Міжвідомча комісія під головуванням віце прем'єр-міністра з відновлення**, яка визначає пріоритетність проєктів відновлення від громад. Найбільш поширеним механізмом координації серед донорів є кластери та робочі групи: перші частіше використовують для координації з центральною владою, другі - для між донорської координації, в них входять як представники донорів так і представники ОГС. Важливим прикладом створення владою координаційного органу є новий **Центр гуманітарного розмінування**, який має на меті “організувати належну взаємодію між донорами, що фінансують заходи з гуманітарного розмінування та надають міжнародну технічну допомогу, операторами протиміної діяльності і органами місцевого самоврядування”.

Асоціації органів місцевого самоврядування активно беруть участь і в координації щодо питань відновлення за такими напрямками: громад із владою, громад між собою, громад із донорами. **Громади** взаємодіють між собою і без посередників, спілкуючись та

надаючи допомогу одна одній. Результати нашого опитування підтверджують, що цей прямий канал співробітництва є відомим та важливим для громад. Більшість керівників громад (88%) розуміють необхідність співпраці з іншими громадами для вирішення питань відновлення, а дві третини з них (66%) вже мають таку співпрацю. ОГС активно об'єднуються в коаліції після лютого 2022 року. Один із прикладів такої взаємодії - коаліція RISE Ukraine, що об'єднує більше 30 потужних громадських організацій у сфері відновлення і є важливим партнером влади в процесі відновлення. Форми об'єднання можуть бути такими: спільне створення візійних або аналітичних документів; спільні звернення щодо певних принципових питань; спільне виконання проєктів; об'єднання в гуманітарні штаби при обласних органах влад.

РЕГІОНИ ТА ГРОМАДИ, ДЛЯ ЯКИХ ПІДТРИМКА У ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ Є НАЙБІЛЬШ КРИТИЧНОЮ

В ході дослідження було проаналізовано втрати областей та потреби у відновленні за такими параметрами: кількість зруйнованих та пошкоджених шкіл ¹, кількість атак на медичні заклади ², об'єкти енергетичної інфраструктури ³, кількість атак, які несуть ризик екологічної катастрофи ⁴, кількість пошкоджених чи зруйнованих будинків ⁵, інтегральні втрати областей в грошах ⁶.

10 областей зазнали найбільших втрат та потребують найбільшої підтримки в ході відновлення: Донецька, Харківська, Луганська, Запорізька, Київська, Херсонська, Чернігівська, Миколаївська, Сумська та Дніпропетровська.

Дуже важлива потреба, яку озвучили представники ОГС в ході дослідження, це диференціювання територій згідно ступеня втрат та локальним особливостям відновлення. Хоча формально законодавство визначає серед функціональних типів території також і «території відновлення», експерти зазначають, що алгоритм їх визначення нечіткий та залишає великий простір для суб'єктивних рішень. Потрібно щоб критерії диференціації ґрунтувалися на даних та були узгоджені колом основних стейкхолдерів: держава, ОМС, донори, ОГС. Імплементція цього підходу в реальну політику відновлення має стати пріоритетом.

¹ Війна та освіта: Як рік повномасштабного вторгнення вплинув на українські школи.

https://saved.foundation/reports/ua/yearofwar_report_ua.pdf

² Щонайменше 707 атак на систему охорони здоров'я в Україні за рік російської агресії проти цивільного населення: звіт. <https://uhc.org.ua/2023/02/21/russias-assault-ukraine-report-2/>

³ Прес-конференція Андрія Костіна про роботу прокуратури за рік повномасштабної агресії РФ 22.02.2023.

<https://www.gp.gov.ua/ua/posts/preskonferenciya-andriya-kostina-pro-roboti-prokuraturi-za-rik-povnomashtabnoy-agresiyi-rf>

⁴ ГО "Екодія" "Випадки потенційної шкоди довкіллю, спричинені російською агресією". Доступ до сайту здійснено 25 травня 2023 року. <https://ecoaction.org.ua/warmap.html>

⁵ Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення.

https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/03/UKR_Feb23_FINAL_Damages-Report-1.pdf

⁶ Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення.

https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/03/UKR_Feb23_FINAL_Damages-Report-1.pdf

Атаки, втрати та пошкодження в регіонах України під час повномасштабного вторгнення

Джерело: 1. Звіт про прямі збитки, завдані інфраструктурі внаслідок військової агресії Росії проти України через рік після початку повномасштабного вторгнення. 2. Війна та освіта: Як рік повномасштабного вторгнення вплинув на українські школи. 3. Щонайменше 707 нападів на систему охорони здоров'я в Україні за рік російської агресії проти цивільного населення: звіт. 4. Звіт про прямі збитки, завдані інфраструктурі внаслідок військової агресії Росії проти України через рік після початку повномасштабного вторгнення. 5. Пресконференція Андрія Костіна щодо роботи прокуратури за рік повномасштабної російської агресії 22.02.2023. 6. ГО «Екодія» «Випадки потенційної шкоди довкіллю внаслідок російської агресії». • Створено за допомогою Datawrapper

Атаки, втрати та пошкодження в регіонах України під час повномасштабного вторгнення

	Кількість зруйнованих або пошкоджених одиниць житла, тис.	Атаки на об'єкти електроенергетики	Випадки потенційної екологічної шкоди, спричиненої російською агресією
Донецька	81,1	20	65
Харківська	7,7	20	135
Луганська	11,3	2	56
Запорізька	3,6	16	91
Київська	24,1	22	40
Херсонська	3,1	5	38
Чернігівська	0,7	2	25
Миколаївська	6,3	4	163
Сумська	2,4	14	52
Дніпропетровська	3,1	22	249
м. Київ		12	
Житомирська	2,5	5	15
Одеська	0,57	8	45
Вінницька	0,1	13	10
Івано-Франківська		5	6
Кіровоградська		5	9
Полтавська	0,14	3	10
Львівська	0,1	12	9
Черкаська	0,15	1	8
Рівненська	0,14	4	4
Чернівецька		1	
Тернопільська			3
Хмельницька	0,05	5	18
Волинська		3	5
Закарпатська		1	1
АР Крим			
місто Севастополь			

Джерело: 1. Звіт про прямі збитки, завдані інфраструктурі внаслідок військової агресії Росії проти України через рік після початку повномасштабного вторгнення. 2. Війна та освіта: Як рік повномасштабного вторгнення вплинув на українські школи. 3. Щонайменше 707 нападів на систему охорони здоров'я в Україні за рік російської агресії проти цивільного населення: звіт. 4. Звіт про прямі збитки, завдані інфраструктурі внаслідок військової агресії Росії проти України через рік після початку повномасштабного вторгнення. 5. Пресконференція Андрія Костіна щодо роботи прокуратури за рік повномасштабної російської агресії 22.02.2023. 6. ГО «Екодія» «Випадки потенційної шкоди довкіллю внаслідок російської агресії». • Створено за допомогою Datawrapper

ednannia.ua

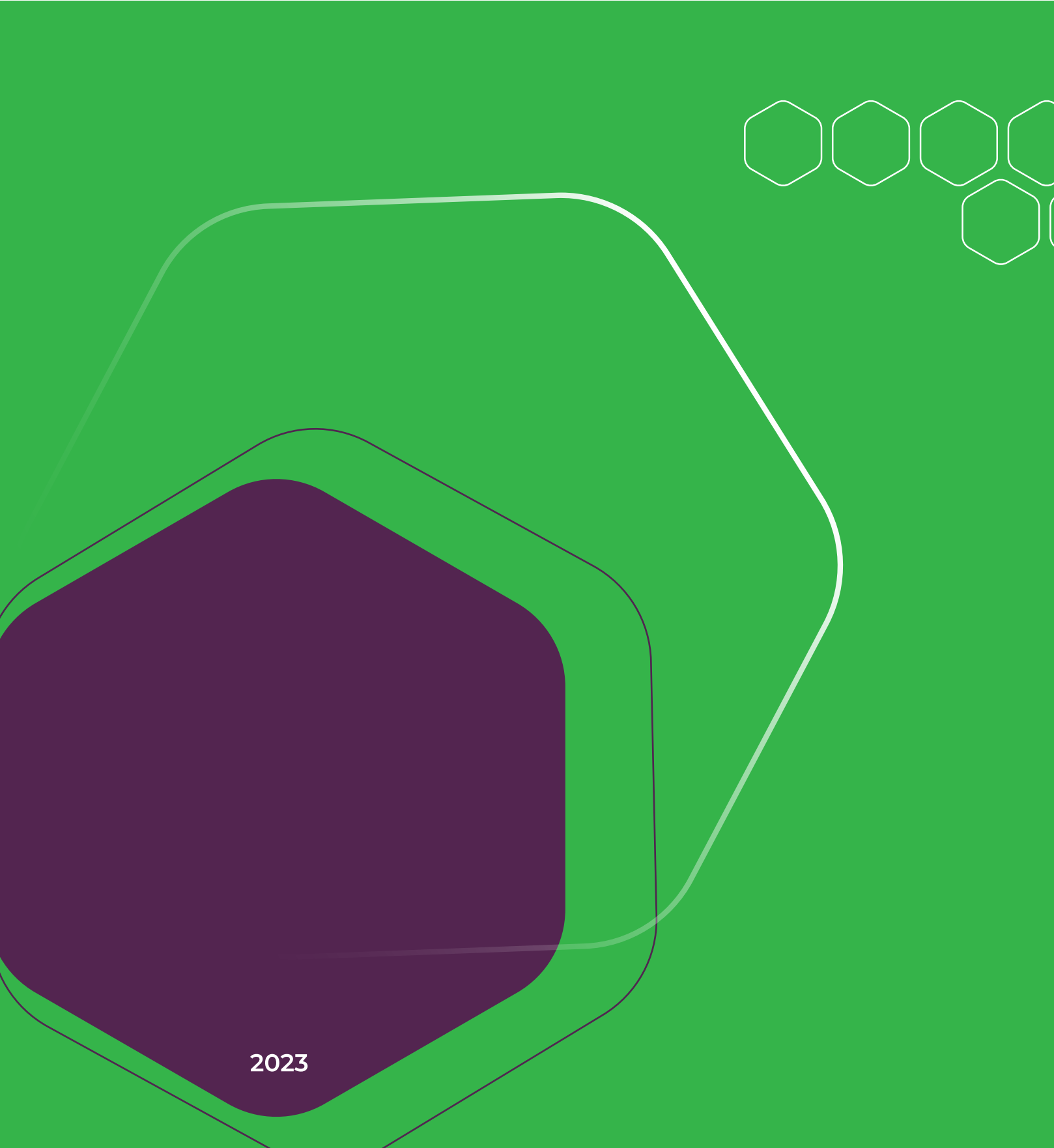

[Facebook.com/isar.ednannia](https://www.facebook.com/isar.ednannia)

office@ednannia.ua

2023